

Aiguats, inundacions i riuades originats a la conca del riu Anoia al segle XIX

Xavier Barberà i Bota

Doctor en Ciències Geològiques per la Universitat de Barcelona
Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada

RESUMEN

El río Anoia, a pesar de su reducida cuenca hidrográfica, ha originado durante el siglo XIX diversos episodios de inundaciones y riadas que han dado lugar a cuantiosos daños materiales y pérdida de vidas humanas. Los acontecimientos más significativos se han designado con los nombres de santos y santas próximos al inicio del episodio. Entre estos, el más significativo fue el *Aiguat de Sant Bartomeu*, ocurrido en agosto de 1842, que se cobró diversas víctimas mortales y ocasionó cuantiosos daños materiales en infraestructuras y daños a la propiedad privada y la agricultura. También cabe destacar por sus consecuencias la *Riuada de Sant Antoni*, ocurrida en enero de 1898, y el *aiguat de Santa Tecla*, ocurrido en septiembre de 1874.

PALABRAS CLAVE: inundación, riada, río Anoia, siglo XIX

ABSTRACT

The Anoia river, in spite of its reduced hydrographic basin, originated several episodes of floods during the 19th century, which caused material damages and losses of human lives. The most significant events have been named after saints close to the beginning of the episode. Within them, the most significant one was the *Aiguat de Sant Bartomeu*, occurred in August 1842, which caused many deathly victims and occasioned several material damages in infrastructures and damages in the private property and the agriculture. It is also important to highlight the *Riuada de Sant Antoni*, which happened in January 1898, and the *Aiguat de Santa Tecla*, in September 1874.

PARAULES CLAU: flood, Anoia river, 19th century

INTRODUCCIÓ

En els darrers temps hem sentit parlar del canvi climàtic, un fenomen originat per la mà de l'home, com a conseqüència de l'increment de les emissions de gasos d'efecte hivernacle durant el darrer segle i mig. Les simulacions i els models climàtics calculats pels experts en climatologia preveuen, tant a nivell global com regional, un augment de les temperatures, una reducció de les precipitacions i un increment de la freqüència i de la virulència dels fenòmens climàtics extrems.

Aquests fenòmens climàtics extrems com ara els aiguats, les inundacions i les riuades els hem tingut sempre, independentment del canvi climàtic actual. Aquest fet es deu al nostre clima mediterrani, caracteritzat per hiverns amb una temperatura suau, estius secs i calorosos i una pluviometria molt irregular. La presència de la massa d'aire mediterrània modera la temperatura alhora que pot originar pluges torrencials, sobretot a la tardor i de manera més acusada a les zones litoral i prelitoral. A l'interior de Catalunya, les característiques tèrmiques i pluviomètriques són lleugerament diferents, generalment augmenta l'amplitud tèrmica i disminueix la precipitació. El vent de component sud-est (xaloc), popularment conegut com llevantada o temporal de llevant, és el causant de les precipitacions, de curta durada però de gran intensitat, que han provocat les pitjors inundacions a Catalunya, com

Fotografia I. Estralls d'una avinguda del riu Anoia al tint del Pallarols, Igualada, any 1929. Autor: Alfons Cortés. Arxiu Comarcal de l'Anoia. Creiem que correspon a la riuada del 6 de juliol de 1926 (Aiguat de Sant Ròmul).

ara les avingudes dels anys 1962, 1971 i 1982 durant el segle xx. Altres fenòmens similars a escala històrica han donat origen a importants inundacions, com la de novembre de 1617, l'anomenat any del diluvi.

Aquestes inundacions han estat especialment importants al llarg dels segles en els grans rius catalans com ara el Segre, el Llobregat o el Ter, rius amb unes conques hidrogràfiques de l'ordre de milers de quilòmetres quadrats (22.579, 4.948 i 3.010 km² respectivament). Aquest no és el cas del riu Anoia, amb una conca hidrogràfica inferior als 1.000 km² (concretament 929 km²). Tot i aquesta reduïda conca hidrogràfica, l'Anoia no ha estat exempt en els darrers segles d'avingudes i inundacions.

LA XARXA HIDROGRÀFICA

El riu Anoia, que dona nom a la comarca, té una longitud total de 68 km i neix als altiplans calafins, al sud de la Fortesa, al terme municipal de Sant Pere Sallavinera, el punt més allunyat des de la seva desembocadura al riu Llobregat al municipi de Martorell.¹ No es pot parlar, però, del veritable riu Anoia fins que s'uneixen, a l'alçada de Jorba, aquest primer ramal, que segons la cartografia de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (ICGC), rep el nom de riera de Sant Pere, a la qual ja s'hi ha afegit la riera de Veciana i la riera Gran procedent del Molí de la Roda; un segon ramal procedent de la Panadella, que primer s'anomena riera de Mussa i després, a l'alçada de Porquerisses, ja rep el nom de riu Anoia; un tercer ramal procedent del coll de les Guixeres i que s'anomena torrent del Molí de les Vinyes, i un darrer ramal que és la riera de Clariana. En aquest punt d'unió

1. Tradicionalment el punt de naixement del riu Anoia ha estat motiu de discussió. Segons unes fonts neix al Molí de la Roda, al terme de Veciana; altres fonts el situen al peu de la Morera, prop de la Fortesa, al terme de Sant Pere Sallavinera, i altres al torrent de l'Olla entre Montmaneu i Argençola. En tots aquests ramals també cal afegir-hi, per distància, la riera de Clariana. Per tal de tancar aquest dubte, s'han calculat les distàncies (base topogràfica 1:5000 de l'ICGC) des dels suposats naixements fins a un punt comú d'enllaç com és la intersecció entre la riera de Clariana i els ramals del mateix riu Anoia a l'alçada de Jorba. Les distàncies obtingudes són: Molí de la Roda (en realitat al Molí de la Roda s'uneixen la rasa de Sant Valentí i la rasa de les Pereres, la primera de les quals neix al peu del Tossal del Figueró (m.s.n.m. 690 m) i cal afegir-hi 4,46 km aigües amunt del Molí de la Roda): total, 17,45 km; la Morera (m.s.n.m. 690), Sant Pere Sallavinera: 22,48 km; torrent de l'Olla – torrent del Molí de les Vinyes a l'alçada del coll de les Guixeres (m.s.n.m. 790 m), Santa Coloma de Queralt: 20,47 km; riera de Clariana (m.s.n.m. 775 m), Santa Coloma de Queralt: 16,58 km. Per tant, queda clar que el riu Anoia neix al peu de la Morera al terme municipal de Sant Pere Sallavinera, el punt més allunyat de la seva desembocadura.

dels diferents ramals, a l'alçada de Jorba, el riu presenta un cabal mitjà de 0,68 m³/s. Cal esmentar que les inundacions o els danys materials són, aigües amunt d'aquesta confluència, pràcticament inexistentes i que només es constaten en cas d'aiguats excepcionals.

A l'alçada del Molí Blanc, l'Anoia rep les aigües de la riera de Tous pel seu vessant dret. A Igualada rep el torrent de l'Espelt i la riera d'Òdena, ambdós pel vessant esquerre. A continuació rep les aigües de la riera de Castellolí a l'alçada del molí de Rigat al terme de Vilanova del Camí. Després de travessar el congost de Capellades i la serralada Prelitoral, l'Anoia rep la riera de Carme al terme de la Pobla de Claramunt; en aquest punt el cabal de l'Anoia assoleix els 2 m³/s de mitjana. Un cop endinsat en terres del Penedès, l'Anoia rep les aigües de la riera de Piera. Serpentejant entre els materials tous miocens, a l'alçada de Monistrol d'Anoia, rep el riu de Bitlles per la seva dreta hidrogràfica, i assoleix els 2,7 m³/s a l'alçada de Sant Sadurn d'Anoia, on rep les aigües de la riera de Lavernó. Fins aquí l'Anoia segueix una direcció aproximada cap al sud-est; en aquest punt el riu gira bruscament 90 graus per seguir una direcció nord-est en topiar amb el massís del Garraf i segueix engorjat per la Depressió Prelitoral. L'autopista AP-7 i les vies del tren segueixen paral·lels al riu Anoia fins a la seva desembocadura al Llobregat a l'alçada de Martorell.

Com que el riu Anoia travessa i erosiona diversos materials geològics al llarg de la Depressió Central, un fet conegut pels pagesos del Penedès era l'origen de les riudes de l'Anoia en funció del color de les seves aigües:

Si l'aigua era vermellosa era que havia caigut un xàfec a la vall de Miralles i que el culpable de la crescuda era la riera de Carme. Si les aigües baixaven de color gris, la tempesta havia estat entre el coll dels Brucs i la serra de Rubió (rieres d'Òdena i Castellolí). Si la revinguda tenia el color de palla vella, l'aiguat havia estat als vessants segarrencs.²

RECERCA DE DADES

La primera anàlisi de les inundacions històriques s'ha realitzat a partir de dos documents:

- *Estudio de Inundaciones Históricas (1488-1983). Mapa de Riesgos Potenciales. Cuenca del Pirineo Oriental*, publicat en dos toms per la Comisión Nacional de Protección Civil a l'any 1983.

2. Ramon MORALES, *El Riu Anoia*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 94.

- Avaluació preliminar del risc d'inundació al districte de conca fluvial de Catalunya, Annex 4: Anàlisi de les inundacions històriques, Apèndix 4A02: Llistat inundacions històriques a nivell de conca, editat per l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) al juny de 2011.

A partir d'aquests dos documents, s'ha confeccionat un ampli llistat d'aiguats, inundacions i riudes esdevinguts a la conca del riu Anoia, massa extens per tractar en un sol article. Per tant, s'ha decidit limitar aquests fenòmens en el temps i acotar-ho al segle XIX, un segle on encara és fàcil obtenir documentació de primera mà i on la memòria visual dels lectors, amb tota seguretat, no arriba fins aquestes dates de la mateixa manera que pot arribar al segle XX. Cal tenir en compte, però, que les riudes o avingudes sense desbordament han quedat pràcticament obviades, mentre que les més catastròfiques acostumen a conservar referència escrita. En la següent taula es resumeixen les dades més importants dels dinou episodis seleccionats com a significatius en el segle XIX esdevinguts a la conca de l'Anoia:

Taula 1. Relació de les inundacions, aiguats i riudes més significatives del s. XIX a la conca del riu Anoia.

Any	Data inici	Durada	Nom popular
1803	16/07/1803	Un dia	-
1818	15/04/1818	Un dia	-
1826	04/01/1826	Quatre dies	-
1829	10/10/1829	Un dia	Aiguat de Sant Francesc
1831	15/10/1831	Un dia	Segon aiguat de Santa Teresa
1842	24/08/1842	Un dia	Aiguat de Sant Bartomeu
1842	24/09/1842	Un dia	-
1842	15/11/1842	Un dia	-
1846	13/11/1846	Un dia	-
1850	21/09/1850	Un dia	Riuada de Sant Mateu
1853	24/05/1853	Dos dies (24 i 26)	-
1855	01/06/1855	Un dia	-
1856	16/06/1856	Un dia	-
1863	08/10/1863	Un dia	
1866	18/10/1866	Tres dies (18, 19 i 20)	Riuada de Santa Irene
1874	22/09/1874	Un dia	Aiguat de Santa Tecla
1887	06/07/1887	Un dia	-
1890	18/09/1890	Una setmana	-
1898	14/01/1898	Dues setmanes	Riuada de Sant Antoni

Posteriorment a aquesta primera aproximació, s'ha consultat la premsa local anoienca i la premsa nacional per tal de trobar informació de primera mà sobre els efectes d'inundacions, aiguats i riuades, els noms populars d'aquests i qualsevol altra informació rellevant. També s'han consultat les actes municipals, on no s'ha trobat cap referència, i el registre parroquial d'òbits d'Igualada, on només consten les morts derivades de l'aiguat de Sant Bartomeu.

Es fa una relació cronològica dels esdeveniments amb la descripció de les principals característiques i la informació obtinguda a partir de les fonts consultades. Com caldria esperar, com més importants són les avingudes i com més danys personals i materials originen, més abundant és el material de consulta. Cal dir també que les avingudes, aiguats i riuades de més entitat s'acostumaven a designar o «batejar» amb el nom del sant o santa del dia o primer dia de l'esdeveniment; per tant, amb aquesta nominació ja es té una primera aproximació o valoració de la importància dels estralls ocasionats.

JULIOL DE 1803

El 16 de juliol de 1803 es va originar una gran tempesta d'estiu que va fer desbordar el riu Anoia, tal i com es descriu al diari *El Constitucional*³ en la seva edició del 29 d'agost de 1842 fent referència a l'aiguat d'aquell any:

En una grande avenida de la riera en 1803 se puso una señal donde había llegado el agua aquel año por lo extraordinario que había sido, y ahora llegó el agua ocho palmos más alta.

El fet que es posés un senyal en un edifici per marcar el nivell assolit per les aigües és indicatiu de la importància d'aquesta avinguda a l'Anoia. Malgrat aquest fet, no s'han trobat altres evidències escrites de danys humans o materials.

ABRIL DE 1818

El 15 d'abril de 1818 va caure una tempesta que originà una avinguda al riu Llobregat, que va arrassar els terrenys del Pla dels Avellaners a Esparreguera i també es va emportar la barca del pas d'Esparreguera. La crescuda

3. *El Constitucional*, Barcelona, 29 d'agost de 1842, p. 2-3.

del riu Anoia no va produir d'inundacions remarcables a la comarca, però sí que va sortir de la seva llera,⁴ malmetent diverses zones d'horts i de conreus.

AGOST DE 1842: L'AIGUAT DE SANT BARTOMEU

L'any 1842 es caracteritzà per ser un any especialment prolífic en inundacions. La primera i més devastadora s'esdevingué en una data molt assenyalada per a Igualada, el dia del seu patró Sant Bartomeu, la matinada del 24 d'agost de 1842. Les pluges van començar cap a les quatre de la matinada i van durar fins a les dotze del migdia.

En una publicació gentilment cedida per en Josep Riba i Gabarró, de data desconeguda, però del mateix any dels fets i amb l'única referència que es ven a la llibreria de José Lluch del carrer de la Llibreteria de Barcelona, es fa una relació poètica de seixanta quartets de versos assonants dels fets succeïts la matinada del 24 d'agost i centrats en les destrosses ocasionades pels rius Llobregat i Anoia.⁵

Fotografia 2. Vista parcial de la publicació que descriu l'aiguat de Sant Bartomeu.

4. *Estudio de Inundaciones Históricas (1488-1983). Mapa de Riesgos Potenciales.* Cuenca del Pirineo Oriental, Comisión Nacional de Protección Civil, 1983, p. 108.
5. J. LLUCH, *Sucinta relación de un temporal parecido á un diluvio*, 1842, 2 p.

La colpidora descripció dels fets inclou passatges com els següents:

«...De Agosto á los veinte y cuatro
Este caso sucedió
Y del siglo diez y nueve
El año cuarenta y dos.
Con el agua de las lluvias
Que en aquel día cayeron,
Ríos, torrentes i arroyos,
Bien pronto se vieron llenos.
Y allá donde al Llobregát
Une el Noya su corriente,
Cobró el primero un caudal
Cual no vieron los vivientes.
Y aunque solo de este río
Hacemos aquí mención,
En otras distintas partes
Desgracia igual sucedió.
En Igualada amedrentan
Los daños que han sucedido
Y el Campo de Tarragona
Presenta el aspecto mismo...

... Y como los labradores
Aquella lluvia ignoraban
Pues fue muy repentina
Aquella horrenda descarga.
Les cayó tan de improviso
Aquella avenida atroz
Que verla y tenida encima
En un punto sucedió...
... El infeliz que no encuentra
Un árbol donde ampararse
Víctima de la corriente
En el mar va á sepultarse...
... Bajan carros con sus mulas
Que el agua furiosa lleva
Bajan reses, ahogadas
Y varias personas muertas...
... Otras dos cunas descenden
Con un niño en cada una;
La una unos hombres salvaron,
La otra se ahogó en la cuna.»

Hi ha un element que encara recorda als igualadins l'aiguat de Sant Bartomeu de 1842. Es tracta d'una placa situada a la paret sud del Molí de l'Abadia en la qual, sobre setze rajoles, hi ha escrit el següent text: «Ací arribà la rierada del 24 d'agost de 1842, essent moliner Joan Soler» (Fotografia 3). El lamentable estat de conservació d'aquesta placa ja va ser objecte de crítica al setmanari *Igualada* del 22 d'agost de 1942; s'hi diu:

Actualmente, por haberse caído y roto gran parte de las losetas, está medio destruida la inscripción. Sería bueno procurar su restablecimiento para recordanza de aquel suceso histórico-local, acaecido precisamente el día de la Fiesta Mayor, en que se tributa culto a san Bartolomé.⁶

A dia de la fotografia (10 de desembre de 2014), l'estat de la placa és el que es mostra:

6. G. CASTELLA, «El terrible aguacero de ha cien años». *Igualada*, núm. 34, 22 d'agost de 1942, p. 6.

Fotografia 3. Placa situada a la paret sud del Molí de l'Abadia recordant l'aiguat de Sant Bartomeu.

L'hora de començament de l'aiguat i la seva intensitat van agafar desprevinguda la població i això es traduí en víctimes mortals. Les destrosses de l'aiguat no es limitaren només a Igualada, sinó que altres poblacions de la comarca, aigües avall de la capital, sofriren els efectes del riu Anoia. Segons recull el setmanari *Igualada* en data 23 d'agost de 1957, en poblacions com la Pobla de Claramunt, la Torre de Claramunt i Capellades, no només van haver-hi pèrdues materials sinó també pèrdues humanes:⁷

Alcaldía Constitucional de la Pobla de Claramunt. Pongo en conocimiento de V. para que V. lo haga presentar a la autoridad que corresponde, como ayer las aguas del Río derribaron a polvo en la plaza de la Constitución cuatro casas, en la calle mayor dos, en la Calle del arrebalo ocho, y todas las personas se salvaron, excepción de una muger que estaba sepultada en la cama, y se encontró muerta en las ruinas propias de la sua Casa, y además un sin número de pallisas (Pajares) y todos los efectos de las Casas y pallisas todo se lo llevó el río, y las demás Casas que han quedado en la Calle del

7. J. MARTÍ FIGUERAS, «Cuando el Noya pierde su placidez». *Igualada*, núm. 817, 23 d'agost de 1957, p. 4 i 7.

arreal amenazan también ruina, porque en este pueblo casi no hay Albañiles y Carpinteros, y estos están ocupados en todas las fábricas de papel y de harina que hay en este pueblo, porque se hallan en un estado deplorable. También se derribaron las paredes del Cementerio de este pueblo...

Alcaldía Constitucional de la Torre de Claramunt. Las diferentes avenidas del Río Noya del día de ayer causaron incalculables daños en las fábricas de papel de D. Ramón Romaní y Miró, de D. Juan Tort y Jorva y de D. José Bosqué de este término, las dos primeras inundadas de agua hasta el 2º y 3.º piso y la última derribada la mayor parte de ella, habiendo quebrado el Arrendatario de ésta, reducido a la mendicidad. Los campos inmediatos al citado Río se quedaron sin árboles, cepas, mieses, y verduras, habiendo causado a sus propietarios e inquilinos, daños de muchísima consideración.

Alcaldía Constitucional de Capellades. Las repetidas avenidas del Río Noya del día de ayer, jamás visto en este término, causaron indecibles daños, inundando los campos inmediatos, llenando de agua los edificios, llevándose represas y derribando parte de dos fábricas de papel blanco de D. Ramón Rovira de esa, habitadas por D. Antonio Romaní y Miró y D. Francisco Valls, habiendo sido este y Matías M. de Carme víctimas, ignorándose si quedaron entre las ruinas o si se los llevó el agua.

La otra fábrica de dicho Rovira, contigua a las dos referidas, habitado por D. Jaime Serra y Llorens, fué también ocupada por el agua hasta el 3.º piso y derribadas todas las murallas que la circundan, y la Casa inmediata de Tubella fué asimismo inundada y destruida por lo anterior.

El molino harinero de D. Fernando de Mora de Cabrera, habitado por Bernardo Prats, fué asimismo circuido e inundado de agua hasta el último piso.

Los Arrendatarios sobre dichos han quedado sin capitales y sin muebles por habérselos llevado las aguas y causado un daño incalculable que será su ruina.

Todas las Mieses, verduras, Cepas y Árboles inmediatos al citado Río, fueron presa de dichas aguas, y sus dueños reducidos a la mendicidad...

Esteve Busquets a la *Història de Capellades*, posa en boca de Josep Serra i Margarit les següents paraules:⁸

L'any 1842, el dia 24 d'agost va venir un aiguat molt rigorós, que els nats no l'havien vist mai. A la Poble de Claramunt la rierada s'emportà 15 cases; a cal Guarro va quedar al mig de l'aigua i a la Molina de la Torre Baixa, se l'emportà de net a net. Als molins del Pas de l'Aigua, s'emportà el davanté de dos molins i del molí de més avall, totes les parets varen caure. A cal Bota també ho va arrasar tot i el de cal Alert, anà a parar tot a baix, al pèlac Roquer.

8. Esteve BUSQUETS MOLAS, *Història de Capellades*, 1972.

Pel que fa a la premsa nacional, el diari *El Constitucional*, en la seva edició del 29 d'agost de 1842,⁹ ja en fa una recopilació de danys materials i ho valora econòmicament:

De una carta de Martorell fecha 26 que tenemos a la vista extractamos lo siguiente: El 24 á las diez de la mañana cayó un aguacero espantoso y a las once empezó á crecer el río Noya desahogando felizmente: pero á eso del medio día empezó a crecer también el Llobregat y los dos ríos no querían ceder el uno al otro sus corrientes, luchando por espacio de tres horas, hasta que por fin triunfó de mucho el río Noya, y quedó todo este país hecho un mar.

El agua ha entrado en todas las bodegas que están á la parte del Noya y entre los muchos edificios que han sufrido deben contarse la fábrica de hilados del señor Mercader, inutilizada cuando menos por cuatro meses, y el molino de papel del señor Gomis cuya pérdida asciende á 3000 duros: ha sido también derribada parte de la sacristía de la parroquial, como y también una bodega de Ramon Bultó.

El agua llegó á cubrir el puente nuevo inundando asi todas las huertas y destruyendo una fábrica que se edificaba en un barrio de esta villa llamado casa Bros cuya pérdida según cálculo asciende á 2000 duros; en fin seria nunca acabar decir minuciosamente los males que tenemos que deplorar.

No pueden menos de haber experimentado igualmente pérdidas de consideración los pueblos de Igualada, La Pobla de Claramunt, Capellades, Vallbona, San Quintín, San Pedro de Riu de Vitlles, Monistrol de Noya y demás, de modo que se calcula que los daños suben á 4 millones de duros mas de las muchas víctimas ahogadas.

De Igualada con fecha de ayer nos dicen: que han sido extraordinarias las desgracias que ha causado el aguacero de estos últimos días. Se calculan las pérdidas de 70 a 80.000 duros. En una grande avenida de la riera en 1803 se puso una señal donde había llegado el agua aquel año por lo extraordinario que había sido, y ahora llegó el agua ocho palmos más alta. Destruyó todos los huertos inmediatos y desmoronó varias casas, y sobre todo es digna de lamentar la pérdida de un hortelano que viéndose llena de agua su casa se refugió en el terrado con cuatro hijos donde permaneció pidiendo socorro que no se le pudo dar hasta que desplomándose la casa fueron todos víctimas. Se han encontrado muchos animales muertos.

En el pueblo de la Pobla se ha llevado el agua diez casas llegando hasta la Rectoría que está en puesto muy elevado.

Todo el mundo está consternado y no hay quien recuerde desgracias tan grandes como las presentes.

9. *El Constitucional*, Barcelona, 29 d'agost de 1842, p. 2-3.

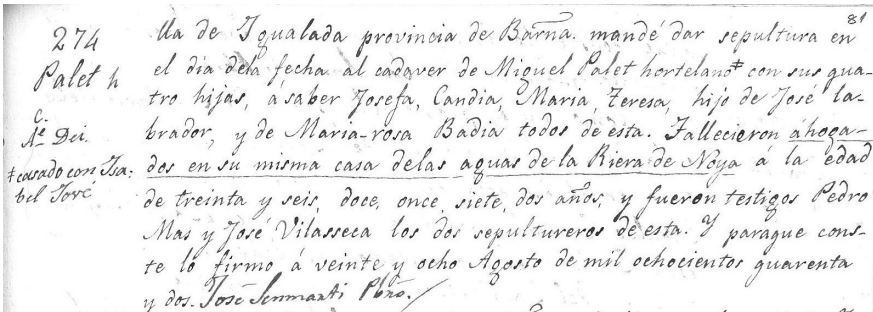
Fins i tot una setmana després dels aiguats, les seves conseqüències es van fer notar a Igualada tal i com s'esmenta en l'edició de l'1 de setembre de 1842 del diari *El Constitucional*:¹⁰

Ayer noche cayeron tres casas viejas de la calle de la Soledad de Igualada, y esta caída se atribuye á la pasada inundación que habrá socavado los cimientos de las referidas casas. Se nos ha asegurado que esta mañana se han sacado cinco cadáveres de entre las ruinas.

Així doncs, Igualada i les poblacions anoiènques aigües avall es van veure especialment afectades per l'aiguat de Sant Bartomeu, ja que el riu Anoia assolí un nivell mai igualat fins llavors. Es van produir danys considerables en els conreus entre Igualada i Martorell. Els afluents de l'Anoia van experimentar canvis en els seus cursos. Atès que les avingudes van passar de matinada, es van comptabilitzar un total 10 morts i 16 desapareguts a la comarca de l'Anoia.

En el *Llibre d'Òbits*¹¹ d'Igualada de 1842, hi consta la següent inscripció:

Fotografia 4. Inscripció al Llibre d'Òbits dels cinc morts d'Igualada.

Como cura propio de la parra. de S. Maria de la villa de Igualada provincia de Barna. mandé dar sepultura en el dia de la fecha al cadaver de Miguel Palet hortelano con sus cuatro hijas, á saber Josefa, Candia, Maria, Teresa, hijo de José labrador, y de Maria-rosa Badia todos de esta. Fallecieron ahogados en su misma casa de las aguas de la Riera de Noya á la edad de treinta y seis, doce, once, siete, dos años y fueron testigos Pedro Mas y José Vilaseca los dos sepultureros de esta. Y paraque conste lo firmo á veinte y ocho Agosto de mil ochocientos quarenta y dos. José Senmarti Pbro.

10. *El Constitucional*, 1 de setembre de 1842, p. 3.

11. ACAN. Arxiu Parroquial d'Igualada. *Llibre d'Òbits*, llibre 12, 1841-1848, p. 81.

Al Baix Llobregat, a Martorell, el pont del Diable fou cobert per les aigües; a Molins de Rei, el Pont Major fou completament destruït; Sant Joan Despí fou completament inundat; a Cornellà de Llobregat s'hi van comptabilitzar 12 morts i tot el delta del Llobregat es va inundar.

A la comarca veïna del Bages, s'hi van produir importants avingudes als municipis de Navarcles, Manresa i Cabrianes, i les hortes de Moià i Artés foren completament destruïdes. L'aiguat de Sant Bartomeu també tingué una forta incidència a la Conca de Barberà, Montsant i Camp de Tarragona.

SETEMBRE DE 1850: LA RIUADA DE SANT MATEU

La riuada de Sant Mateu, amb una durada de només un dia, es va considerar com una de les avingudes més intenses del segle a nivell de la conca del Llobregat. A mitjan setembre van començar a caure intenses pluges sobre Catalunya de manera que a la conca del riu Llobregat, la matinada del 20 de setembre de 1850 van començar a caure pluges intenses. El riu Anoia va sortir de mare i a Igualada va inundar algunes parts més pròximes al riu. Aigües avall d'Igualada, «la riuada s'endugué l'hort del rector, d'un jornal de feina, situat a prop del torrent del Querol, en el terme de Vallbona».¹²

El Llobregat i l'Anoia van inundar els terrenys conreats des d'Igualada fins a la seva desembocadura (la Pobla de Claramunt, Vallbona, Sant Sadurní d'Anoia, Gelida, Martorell, Molins de Rei, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí, el Prat de Llobregat...). Al seu pas per Molins de Rei, les aigües van cobrir el pont, quinze cases entre Molins i Sant Feliu van ser arrasades i el Llobregat va canviar el seu curs.

L'avinguda del riu Besós es va començar a notar a partir de les 5 de la tarda del dia 20. La riuada es va emportar el pont del ferrocarril a Mataró i va inundar la carretera. Els desapareguts per aquesta riuada es van comptabilitzar en unes quantes dotzenes.

A Vilanova i la Geltrú van morir dues persones el 23 de setembre.¹³

Les destrosses més importants sembla que se les van emportar les comarques tarragonines, amb els rius Francolí i Gaià com a eixos vertebradors dels aiguats. A l'edició del 24 de setembre de 1850 del diari *El Àncora*, una

12. Ramon MORALES, *El riu Anoia*, 1984, p. 94.

13. *Estudio de Inundaciones Históricas (1488-1983). Mapa de Riesgos Potenciales*. Cuenca del Pirineo Oriental, Comisión Nacional de Protección Civil, 1983, p. 126.

crònica de data 21 de setembre escrita des de Tarragona, descriu els efectes dels aiguats:¹⁴

Este país está conternado por el horroroso aguacero que se ha deprendido esta noche anterior. Los ríos han venido furiosamente crecidos, y todo lo han arrasado. Estamos incomunicados por todas partes menos por mar. Se han hundido dos arcos del puente de Francolí, que tenemos á la vista de la ciudad por el oeste. Por el este se ha hundido también, ó á lo menos las aguas lo cubrían esta mañana, el puente de Gavá, á una legua de esta por la carretera de Barcelona. Por el norte, á dos leguas y carretera de Lérida, se ha hundido el puente de Vallmoll. Por esta causa nada sabemos de los estragos que el aguacero haya causado mas allá, porque nadie ha venido; pero se presume que habrán sido espantosos. Ni diligencias, ni correos, ni aun los ómnibus de Reus, nos han venido en todo el día de hoy. No sé cuando esta podrá llegar á manos de V., ni siquiera sabemos en donde ha descargado el aguacero. Por esta parte de campo no ha llovido la noche anterior. Será seguramente por la parte más al norte, y sobre todo por la Conca de Barbará, y montañas de Brufagaya, que es de donde toman crecida los ríos Francolí i Gayá. Gran parte de las huertas del Francolí están inundadas, y las aguas arrastran en su corriente muchos objetos de desolación, árboles, maderas, pajares, animales muertos, aperos de labranza, etc.

Malgrat que fou un dels episodis de pluges més importants del segle XIX i que causà molts estralls amb pèrdua de vides humanes incloses en comarques pròximes, els efectes de la riuada de Sant Mateu a la conca del riu Anoia van ser limitats i causaren danys en propietats privades i estralls més importants a l'agricultura.

MAIG DE 1853

Entre el 24 i el 26 de maig de 1853 es van esdevenir dues avingudes consecutives al Llobregat que van arrasar el pas de barca del Prat, destruïren algunes masies, inundaren el delta i malmeteren les collites, i l'aigua arribava a una alçada de cinc pams. No van causar però, danys personals.

L'Anoia es va desbordar a Igualada i a la Pobla de Claramunt sense ocasionar danys de consideració. L'edició del 27 de maig de 1853 del diari *El Àncora* ho descriu així:¹⁵

14. *El Àncora*, 24 de setembre de 1850, p. 4.

15. *El Àncora*, 27 de maig de 1853, p. 3.

Aiguats, inundacions i riudes originats a la conca del riu Anoia

La avenida del Noya y del Llobregat ha sido terrible; las aguas llegaron hasta la carretera real que pasa por Roca de Droch¹⁶; en Martorell se introdujo el río dentro de la población llevándose dos o tres casas; los campos de San Andrés de la Barca, Pallejá, Molins de Rey, San Vicens dels Horts, San Boy, San Feliu y el Prat están convertidos en un inmenso lago, y han desaparecido algunas de sus casas. Son tantos los árboles y demás objetos que arrastra el río que mas de 200 hombres están ocupados en el puente de Molins de Rey en dirigirlos á fin de evitar que lo derriben cruzándose entre sus arcos. La barca del pueblo de Olesa ha ido á parar al mar con un hombre y un carro dentro; la barca del Prat y otras han desaparecido.

OCTUBRE DE 1866: LA RIUADA DE SANTA IRENE

La nit del 18 d'octubre de 1866 va caure un temporal de pluja que va originar una important avinguda del Llobregat el 19 al matí.

El riu Anoia va sortir de mare el dia 20 al matí i la riuada es va emportar el pont de Martorell, i causà la mort de quatre persones que es trobaven al pont. El mateix dia 20, el Llobregat es va desbordar des de Martorell fins a la seva desembocadura. Les aigües van seguir creixent fins al 21, l'avinguda va arribar al seu màxim cap a les 3 de la tarda i es va mantenir fins a les 11 de la nit, i va tornar al seu nivell normal l'endemà cap a les 5 del matí. Les aigües van destruir el pont de Sant Boi, reconstruït al 1864, i van inundar completament el Prat, van enfonsar diverses cases i van ocasionar sis morts.¹⁷

La riuada va causar danys als camps de conreu i horts i en algunes propietats privades com molins, repeses i construccions agrícoles situats a la riba de l'Anoia, tot i que no arribaren a causar cap víctima mortal.

SETEMBRE DE 1874: L'AIGUAT DE SANTA TECLA

Aquest aiguat va ser àmpliament descrit per Josep Iglésies en el seu llibre *L'aiguat de Santa Tecla*. En aquesta publicació es descriu:

Va esdevenir la nit del 22 al 23 de setembre de 1874, vigília de la santa que li dona nom. ...descarregà amb la màxima intensitat al Camp de Tarrago-

16. Roca del Droc és un turó rocallós de 155 m.s.n.m. en el terme municipal de Sant Andreu de la Barca, i el Llobregat passa molt a prop del seu peu.

17. *Estudio de Inundaciones Históricas (1488-1983). Mapa de Riesgos Potenciales*. Cuenca del Pirineo Oriental, Comisión Nacional de Protección Civil, 1983, p. 135.

na i al litoral penedesenc, la Conca de Barberà i l'Urgell... L'aiguat de Santa Tecla va causar 570 morts i molts ferits. Passaren de 700 les cases enderrocades... A les platges immediates a l'aiguabarreig del mar i el riu Francolí es van recollir 32 cadàvers.¹⁸

Les edicions dels diaris posteriors a l'aiguat anaven plenes de xifres de morts, especialment les referides a les comarques de l'Urgell i la Segarra. A tall d'exemple, la *Crónica de Cataluña* del 3 d'octubre de 1874:

Escriben de Lerida un colega que segun los datos recibidos en los centros oficiales de dicha ciudad, en Tárrega la inundacion ha causado 150 muertos y 250 casas hundidas; en Guimerá 33 muertos, entro ellos el alcalde y dos hijas suyas, y 96 casas hundidas; en Barbens 82 casas hundidas; en Anglesola 23 y tres heridos, dos de estos soldados; en Vilagrassa 13 muertos; en Tarrós (agregado) 8 muertos, habiendo desaparecido todas las casas; en Claravalls 11 muertos; en Borjas 14 muertos; en Floresta 10 muertos y 3 casas hundidas; y en Cervera 23 muertos.¹⁹

En el llibre de Josep Iglésies se cita la font del diari *La Independencia* del dia 25 de setembre de 1874, referida a la conca de l'Anoia, del qual es tradueix el següent text:

Ens escriuen d'Igualada que les pluges d'aquests dies, particularment la de la nit del 22 al 23, han originat una gran crescuda del riu Anoia, el qual, en cosa de tres quarts d'hora que va durar, es va emportar les riqueses de moltes persones. El furiós corrent va destruir tots els edificis que obstaculitzaven el seu pas, essent molts els tints-blanqueigs i altres fàbriques que han estat arrossegades per les aigües, el mateix que tots els horts riberencs, de manera que tot l'espai que l'esguard pot aconseguir, en el marge de l'indicat «riachuelo», no es veuen més que ruïnes i desolació. Igualada fou despertada pels crits desesperats de les nombroses famílies que han estat submergides a la misèria.²⁰

El periodista, polític, escriptor i empresari igualadí Joan Serra i Constansó va veure els efectes de l'aiguat i els descriu amb aquestes paraules:

Un any, per Santa Tecla, va venir (el riu Anoia) imponent. Els horts desaparegueren sota les seves aigües. L'amplada de la seva corrent era superba: davant l'adoberia del Pèrrica agafava des de sobre el rec fins a la costa del

18. J. IGLÉSIES, «L'aiguat de Santa Tecla (23 de setembre de 1874)», *Episodis de la història*, Rafael Dalmau Editor, 1971, núm. 156, p. 60.

19. *Crónica de Cataluña*, 3 d'octubre de 1874, p. 4.

20. J. IGLÉSIES, *L'aiguat...*, p. 60.

Messeguer. M'enorgullia pensant que ni el Sena ni l'Amassones, ni cap dels rius de que ens parlava el senyor mestre li podia plantar cara. Quan l'aigua va minvar un xic, els enginyers militars que havia portat el general López Domínguez feia deu dies per fortificar novament Igualada, varen reconstruir la palanca de Cal Tabola. A la que tingueren el darrer tauló posat, vaig pujar a la palanca per travessar la riera, mes, en ésser al mig, la rapidesa de la corrent va fer-me rodar el cap i vaig caure a l'aigua. Un soldat enginyer va acudir ràpidament i va tirar-me una corda a la qual em vaig arrapar, salvant-me així de les urpes de l'Anoia que se m'havia engolit amb la mala intenció d'endur-se'm aigües avall.²¹

A la comarca de l'Alt Penedès, els afluents de l'Anoia també van causar destrosses importants i fins i tot van causar víctimes:

El riu de Bitlles també féu estralls en diversos molins. A Subirats es va trobar un home ofegat, penjat sobre les branques d'un arbre, on l'havia portat la riuada.²²

A Martorell la crescuda del riu Anoia va impedir el trànsit de carruatges que anaven i venien d'Esparreguera, Igualada, Capellades i Manresa. Al Baix Llobregat, el riu Llobregat es va endur el pont que s'havia construït entre Sant Boi i Cornellà, i en aquesta població el nombre de morts s'elevà fins a dotze.

En comarques veïnes com la de l'Alt Camp, per on discorre el riu Gaià, els estralls foren de tal magnitud que van desaparèixer pobles sencers:

Por efecto del último aguacero no existe ya el pueblo de Pontils, barrido por la corriente de los barrancos vecinos.²³

El pueblo de Pontils ha desaparecido por completo. Ignorándose la suerte que ha cabido a sus habitantes: así a lo menos se asegura.²⁴

A la Conca de Barberà, el Francolí, al seu pas per Montblanc, va arrasar onze cases, el pont del ferrocarril i alguns molins, i es va emportar la vida de 4 o 5 hortolans. El mateix riu va causar estralls a Vilaverd, on es va endur el pont del ferrocarril; a la Riba, on, amb el Brugent, es va emportar diversos molins, va causar diverses víctimes i va fer malbé el pont; a Vallmoll, destruï

21. JOAN SERRA I CONSTANSÓ, *Mig segle de vida igualadina*, 1978 (reedició), Ateneu Igualadí, p. 142.

22. J. IGLÉSIES, *L'aiguat...*, p. 60.

23. *Clamor del Pueblo*, Reus, 26 de setembre de 1874.

24. *Diario de Tarragona*, 26 de setembre de 1874.

dos molins; a l'Espluga de Francolí va destruir 15 cases i va causar 30 morts; a Sarral, l'Anguera, destruï la zona d'horts, i així un llarg etcètera.

L'aiguat de Santa Tecla va ser el desastre natural més mortífer del segle XIX a Catalunya. A més dels 570 morts oficials, caldria comptabilitzar entre 10 i 20 desapareguts que mai serien localitzats ni declarats oficialment morts. Es van destruir més de 700 cases, camps de conreu, infraestructures viàries i industrials, es va arribar fins i tot a destruir pobles sencers com Pontils a la Conca de Barberà o Eixaders al Pla d'Urgell, que mai més no va ser reconstruït. Els cabals de rius com el Gaià, Francolí, Corb, Ondara o Montsant van multiplicar per 500 els cabals. Malgrat tota aquesta destrucció, la comarca de l'Anoia en va ser afectada en una magnitud molt inferior; no hi hagué víctimes mortals però sí grans danys en infraestructures i a propietats privades.

JULIOL DE 1887

El 6 de juliol de 1887, una tempesta d'estiu va provocar que el riu Anoia tingués una crescuda, tal i com anunciava el diari *La Dinastia* en la seva edició del 7 de juliol de 1887:²⁵ «El Rio Noya llevaba gran caudal de agua cenagosa y su impetuosa corriente arrastraba varios haces de trigo y cebada». No s'hi fa esment de cap dany material ni personal.

SETEMBRE DE 1890

Un cop més al mes de setembre, en aquest cas de 1890, un episodi de pluges que es van prolongar més d'una setmana, entre el 18 i el 25 de setembre de 1890, va fer estralls a la comarca. En l'edició del 21 de setembre de 1890, el setmanari *La Semana de Igualada* anunciava:²⁶

El tiempo continúa lluvioso y amenazando tempestad terrible. En Barcelona, leemos, han sido grandes los perjuicios causados por la inundación de las aguas; y de continuar muchos días, también las uvas van a experimentar terribles perjuicios. ¡Dios no lo quiera así!

Sembla que els danys a la conca de l'Anoia es van limitar a l'agricultura.

25. *La Dinastia*, 7 de juliol de 1887, p. 2.

26. *La Semana de Igualada*, 21 de setembre de 1890, p. 3.

GENER DE 1898: LA RIUADA DE SANT ANTONI

El darrer dels episodis de pluges intenses del segle XIX fou l'anomenada riuada de Sant Antoni (17 de gener, Sant Antoni abat), episodi que es va iniciar el dia 14 de gener i que es va prolongar ben bé un parell de setmanes.

El setmanari *La Semana de Igualada* en la seva edició del 16 de gener de 1898 ja en parlava de les primeres conseqüències:

Las lluvias continuas de estos días han causado en esta comarca innumerables perjuicios à causa del sin fin de tierras desprendidas: en el pueblo de San Genis en el momento de salir por la mañana del local que habitaba una honrada familia cayó con grande extrépito una parte de la casa: no hubo afortunadamente ninguna desgracia que lamentar²⁷

Sembla, però, que l'episodi més intens de pluges es va centrar en aquell mateix cap de setmana:

Los más ancianos no recuerdan que en invierno la riera Noya y tantos torrentes como á ella afluyen hubieran llevado durante estos días de lluvia tanto caudal. Grande ha sido la alarma y el temor de la gente toda, en particular de los inmediatos á la riera, que pasaron noches enteras en vela, al ver como ésta aumentaba y amenazaba invadir la huerta y casas cercanas, siendo muchos los que se apresuraban á poner en salvo lo más inestimable de sus intereses, pero si la zozobra fué grande en tales días, aumentó de modo más espantoso la noche del sábado al domingo en que el agua caía con violencia inusitada.

Los destrozos y pérdidas ocasionadas son grandes. Vamos a dar un ligero extracto de todo ello.

La línea de ferro-carril se halla interrumpida en gran parte, de modo que el tren no circula desde hace ocho días, y el telégrafo no funciona desde hace siete.

Las principales averías consisten en grandes hundimientos de tierras y piedras frente la llamada Font de la Reina de Capellades, en la salida del túnel antes de llegar á Vallbona, en el terraplén que se haya á la salida de esta población, en la Beguda y en otros muchos puntos que es poco menos que imposible detallar.

Postes é hilos del telégrafo se hallan cubiertos por completo en Font de la Reina, otros tres postes derribados en Vallbona, cuatro en la Pobla de Claramunt y no pocos más en la línea.

Los trabajadores que en esta trabajan ascienden, según unos á cien y

27. *La Semana de Igualada*, 16 de gener de 1898, p. 3.

según otros á más de ciento cincuenta, divididos en diferentes brigadas, los cuales se sirven de una locomotora que quedó enclavada en la parte de Vallbona, de otra que pudo llegar á esta ciudad y de algunas vagonetas.

Para reparar estas averías se hace necesario una reparación general, no solamente para dejar la línea en buen estado sino para construir muros y paredes: no extrañaríamos que el coste de las reparaciones de la línea asciendan a más de diez mil duros.

En esta ciudad los desperfectos son de consideración por causa de los desprendimientos de tierra y las innumerables paredes de cerca y ribazos (marjes) que se han desprendido, los cuales se tardarán muchos meses en poder reconstruir; más de cincuenta casas tienen sus lagares, bodegas y sótanos completamente inundados de agua que durante días se ha estado extrayendo mediante bombas. En el camino que dirige al Cementerio salía un chorro de agua que tal vez no bajaba de mil plumas:²⁸ después de pasado tanto desastre, el paseo y varios caminos se hallaban obstruidos por mujeres que lavaban en todas sus partes, pues el agua corriente y encharcada era tanta que algunos campos se convirtieron en verdaderos lagos.

La pared de cerca del convento de P.P. Capuchinos se vino completamente abajo; la tenería de D. José Juvé hundióse en gran parte y el camino del Espelt, cerca de esta ciudad, parecía un montón de ruinas.

En Vallbona han tenido que desalojarse tres casas por amenazar hundirse.

En Tous otra casa amenazaba también derrumbarse, lo propio que otras en Montbuy, Piera, Vilanova y diferentes pueblos de estos alrededores á más de los desastres ocurridos en muchas fincas, ya por los desprendimientos de tierra, ya por los de paredes y cercados.

En Capellades ha sido derribada la Casa Consistorial, dícese que por causa del mal estado en que la dejaron las lluvias: no hemos podido todavía comprobar la certeza del hecho. También nos añaden que en aquella villa ha sufrido bastante el nuevo paseo situado sobre Capellades.

La carretera de Vallbona a Piera está agrietada y abierta en una grande extensión.²⁹

Dues setmanes després de les pluges, a l'edició del 30 de gener de 1898 de *La Semana de Igualada* encara es parlava dels efectes d'aquestes en persones i infraestructures:

28. Una ploma d'aigua era un mesura de cabal poc precisa i que variava força en funció del lloc; així, a Barcelona equivalia a 2.200 litres/dia, a Lleida equivalia a 2.160 litres/dia, a Tarragona eren 3.327 litres/dia o a Mataró eren 7.405 litres/dia. Aquest cabal s'establia per contracte i es mesurava amb un plomer, un recipient amb una sèrie de forats calibrats que permetia calcular el consum d'aigua.

29. *La Semana de Igualada*, 23 de gener de 1898, p. 3.

Al querer vadear no hace muchos días, un vecino de esta ciudad, el rio Noya con un carro tirado por tres mulos, viose de repente arrastrado por la impetuosa corriente que ocasionó la muerte de una de las caballerías, la mejor que tenía. El carretero pudo salvarse de aquel inminente peligro si bien quedó en tan lamentable estado que tuvo que ser viaticado. Deseamos su mejoría.

De resultas de las últimas lluvias la carretera de Jorba á Copons ha quedado en tan lamentable estado que se hacen necesarias grandes reparaciones y bastante tiempo, quizás meses, para dejarla en buen estado. Hay quienes creen que si antes de entregarse la carretera al público se hubiera procedido á un detenido exámen de la misma, el Estado no tendría hoy que emplear tantas cantidades para la recomposición.

También ha quedado bastante deteriorada la carretera de Montbuy, pero como el empresario aún no ha verificado la entrega, de ahí que él sea el que salga mal librado.³⁰

La riuada de Sant Antoni va tenir especial incidència a la comarca del Baix Llobregat, com així ho relatava l'enviat de *La Vanguardia* a l'Hospitalet en una carta publicada el 17 de gener de 1898:³¹

El aterrador fantasma, el azote de los pueblos del bajo Llobregat, que tantas veces ha llevado el luto y miseria al seno de innumerables familias, formando cuadro de desolación y ruina, ha vuelto á aparecer con todos sus horrores, asolando de un modo terrible esta comarca, cuyos moradores en su generalidad, cifran su subsistencia en los productos de la tierra.

Tres semanas de continuadas y en ciertos momentos, torrenciales lluvias, han sumido en la miseria, á la numerosa clase de obreros agrícolas, que no tienen otros medios para proporcionar á sus hijos el sustento diario que el laboreo de las tierras, viniendo á aumentar el desastre la salida de cauce del caudaloso Llobregat, que ha invadido y continúa á estas horas invadiendo todos los pueblos de esta comarca.

Molts dels pobles del delta (Sant Boi, Cornellà, el Prat, Sant Joan Despí, l'Hospitalet...) foren completament inundats, es van comptabilitzar tres víctimes mortals i incalculables danys materials en infraestructures, propietats privades i pèrdues de totes les collites. En la crònica de *La Vanguardia* del 17 de gener,³² s'esmenta:

30. *La Semana de Igualada*, 30 de gener de 1898, p. 3.

31. *La Vanguardia*, 17 de gener de 1898, p. 1.

32. *La Vanguardia*, 17 de gener de 1898, p. 2-3.

A primeras horas de la mañana el carabinero de punto en el muelle de San Beltrán, observó que flotaba el cadáver de un hombre, cerca del ángulo que forma dicho muelle con el de Barcelona.

...en San Baudilio de Llobregat las aguas del rio empezaron al anocheecer del sábado, aumentando rápidamente de nivel é inundando gran número de casas. De éstas se hundieron tres, cuyos vecinos pudieron salvarse, aunque no sus muebles y enseres que constituían el humilde ajuar de aquellas viviendas. Otros tres que amenazaban derrumbarse fueron desalojados por orden de la autoridad.

La carretera que une á Cornellá con San Baudilio esta enteramente inundada y se hace intransitable en un trayecto de dos kilómetros á lo menos.

San Vicens dels Horts, como San Juan Despí y el Prat tiene todos sus campos anegados, pues el llano del Llobregat, visto desde las alturas de Montjuich, desaparece bajo una inmensa sábana de agua sucia.

ALTRES RIUADES MENORS

S'han recollit dades d'altres riuades menors esdevingudes a la conca del Llobregat, però sense repercussions o danys destacables a la conca de l'Anoia que s'hagin documentat.

Gener de 1826. Entre el 4 i el 8 de gener de 1826 es produí una avinguda extraordinària al riu Llobregat, que va inundar molts camps i camins del Baix Llobregat i va causar quantioses pèrdues a la pagesia. No es té constància d'inundacions a l'Anoia.

Octubre de 1829. L'aiguat de Sant Francesc tingué lloc el 10 d'octubre de 1829 i va originar el desbordament del riu Llobregat i del Francolí. No es té constància d'inundacions a l'Anoia.

Març de 1831. L'aiguat de Santa Teresa s'originà el 15 de març de 1831. L'avinguda del riu Llobregat va donar lloc a esllavissades als marges del riu a Esparreguera. No s'ha trobat cap constància d'afectacions a la conca del riu Anoia.

Setembre de 1842. El 24 de setembre de 1842 una avinguda del Llobregat va inundar el delta. No s'han descrit danys produïts per l'Anoia.

Novembre de 1842. Quan la població encara no s'havia recuperat de les inundacions del setembre, el 15 de novembre de 1842 una nova avinguda inundà tot el delta del Llobregat.

Novembre de 1846. El 13 de novembre de 1846, el Llobregat va sortir de mare un cop més, inundà el delta i féu perdre la collita de blat. No es van produir desgràcies personals llevat del fet que cita el diari *El Barcelonés* en la seva edició del 14 de novembre de 1846:

Después de algunos días borrascosos, acompañados de un fuerte levante, en particular por las tardes, por fin nos ha venido un terrible aguacero... Tenemos que lamentar una desgracia ocurrida, según dicen en el castillo de Montjuich; sobre las once de la noche fue relevado un centinela y á los pocos instantes de estar en la garita cayó un rayo en ella matando al centinela.

No s'han descrit danys produïts per l'Anoia.

Juny de 1855. El Llobregat es va desbordar i va malmetre el camí entre el Prat i Sant Boi. No es té constància d'inundacions a l'Anoia.

Juny de 1856. Un fort temporal de pluges iniciat la nit del 15 de juny de 1856 va provocar una avinguda al riu Llobregat que va inundar tot el delta. La inundació va començar a les 5 de la matinada del dia 16 i a les 11 ja era general, i cobria tot el delta. No s'han descrit danys produïts per l'Anoia.

Octubre de 1863. La matinada del 8 d'octubre de 1863, una altra avinguda va inundar el delta del Llobregat. A les 11 del matí, el poble d'el Prat es trobava completament negat per les aigües, que cap al migdia es van començar a retirar. L'aigua va arribar a una alçada de 8 pams, va afectar edificis i collites i causà la desaparició d'un nen a l'Hospitalet.³³ A Vic, però, les aigües desbordades del riu Gurri van sobrepassar el pont i van inundar la ciutat; van causar 33 morts, van destruir 33 habitatges i uns altres 58 es van declarar en estat ruïnós. També a Manresa la riuada va causar destrosses. Malgrat les conseqüències descrites, no es té constància de danys a la conca del riu Anoia.

VALORACIÓ DELS AIGUATS A LA COMARCA DE L'ANOIA

Els episodis d'aiguats a la conca de l'Anoia durant el segle XIX es concentren bàsicament en els mesos de setembre i octubre (8 dels 19 episodis descrits, o sigui, un 42%), coincidint amb les típiques llevantades de finals d'estiu o començament de tardor. Altres mesos (gener, abril, maig, juny, ju-

33. *La Corona*, 9 d'octubre de 1863, p. 7.

liol, agost i novembre) concentren un o dos d'aquests episodis, mentre que als mesos de febrer, març i desembre, no es van produir episodis significatius.

Per tal de mesurar qualitativament la magnitud de les riuades del segle XIX, es poden tenir en compte les marques de riuades situades en edificis. En tenim exemples al riu Anoia, com ara al Molí de l'Abadia, a la ronda del Rec d'Igualada, en el cas de l'aiguat de Sant Bartomeu de 1842; al riu Llobregat, a l'antiga colònia Gomis de Monistrol de Montserrat on es va registrar la riuada de 1907, per citar un exemple entre molts; al riu Cardener, a la zona del Pont Vell de Manresa, a la paret lateral dreta de l'edifici cara al riu, on també es registraren les riuades de 1907 i de 1982; al riu Francolí, dins del recinte de la Font Major a l'Espluga de Francolí, on es registren les riuades de 1874 i 1994; o bé altres rieres i rierols menys importants, però no menys perillosos, com a la Font Vella de Conesa (Conca de Barberà) on es registren l'aiguat de Santa Tecla (23 de setembre de 1874), l'aiguat dels Àngels (2 d'agost de 2014) i l'aiguat de Sant Miquel (29 de setembre de 1984), per ordre descendent de l'alçada assolida per l'aigua.

És ben difícil, si no pràcticament impossible, trobar un edifici amb la relació de les riuades més importants del segle XIX i que ens permetés quantificar l'alçada assolida per les diferents avingudes. Al municipi de Gelida, però, concretament a la Masia de Can Piules, es troba un registre de tres grans avingudes: l'aiguat de Sant Bartomeu de 1842, que va assolir una alçada de 3,7 metres sobre el nivell de la masia, la riuada de Sant Mateu de 1850, que hi va assolir una alçada de 2,7 metres, i les inundacions de 1962, en què les aigües van assolir una alçada de «només» 1,4 metres.

Si es valora el nombre de víctimes mortals, els danys produïts a les infraestructures viàries, a les propietats privades i a l'agricultura, també es pot establir la importància qualitativa dels episodis d'aiguats, inundacions i riuades del segle XIX a la conca del riu Anoia (Taula 2).

D'aquesta manera l'episodi més devastador fou l'aiguat de Sant Bartomeu, esdevingut el 24 d'agost de 1842, que va causar 26 morts a la comarca de l'Anoia i més de 30 en les altres comarques riu avall, a més de quantiosos danys en infraestructures (ponts, repeses, carreteres...) i propietats privades. Un altre element, en aquest cas, mesurable i per tant quantitatiu, és l'alçada que van assolir les aigües a la Masia de Can Piules, un metre més amunt que la riuada de Sant Mateu. L'aiguat de Sant Bartomeu va ser l'únic episodi que va produir víctimes mortals a la comarca de l'Anoia segons les fonts consultades.

Taula 2. Relació qualitativa dels danys ocasionats a la comarca de l'Anoia.

Any	Data inici	Nom popular	1	2	3	4	5
1803	16/07/1803	-	-	?	?	?	?
1818	15/04/1818	-					X
1826	04/01/1826	-					
1829	10/10/1829	Aiguat de Sant Francesc					
1831	15/03/1831	Aiguat de Santa Teresa					
1842	24/08/1842	Aiguat de Sant Bartomeu	26	+30	X	X	X
1842	24/09/1842	-					
1842	15/11/1842	-					
1846	13/11/1846	-					
1850	21/09/1850	Riuada de Sant Mateu	-	+12		X	X
1853	24/05/1853	-				X	X
1855	01/06/1855	-					
1856	16/06/1856	-					
1863	08/10/1863	-					
1866	18/10/1866	Riuada de Santa Irene	-	10		X	X
1874	22/09/1874	Aiguat de Santa Tecla	-	+15	X	X	X
1887	06/07/1887	-					X
1890	18/09/1890	-					X
1898	14/01/1898	Riuada de Sant Antoni	-	3	X	X	X

1. Victimes mortals a la comarca de l'Anoia; 2. Victimes mortals a les comarques de l'Alt Penedès i Baix Llobregat; 3. Danys a infraestructures viàries (carreteres, ferrocarril); 4. Danys a la propietat privada (habitatges, molins, fàbriques); 5. Danys a l'agricultura.

En segon lloc del rànquing caldria situar la riuada de Sant Antoni del 1898. Malgrat que el nombre de víctimes va ser inferior (fou una riuada progressiva i «anunciada» durant dies, i per tant la gent va tenir temps de posar-se a resguard) al de l'aiguat de Santa Tecla de 1874 o la riuada de Sant Mateu de 1850, sembla que els danys materials van ser més importants, encara que aquesta informació pot resultar esbiaixada per la diferència d'algunes dècades d'evolució i de millora de la informació.

En un tercer lloc se situaria l'aiguat de Santa Tecla de 1874, amb una importantíssima quantitat de víctimes i danys que es van situar bàsicament fora de l'àmbit de l'Anoia i del Llobregat, però també amb víctimes mortals

aigües avall de la comarca de l'Anoia i amb una incidència important sobre les infraestructures.

A continuació es col·locaria la riuada de Sant Mateu de 1850, que va tenir una incidència menor a l'Anoia malgrat que va ser considerada com una de les avingudes més intenses del segle a nivell de la conca del Llobregat. Tancaria aquest rànquing de desgràcies la riuada de Santa Irene de 1866. No s'ha tingut en compte en aquesta valoració la riuada de 1803 per manca contrastada de dades.

Les marques assolides pel nivell de l'aigua de les riuades més importants que la població ha anat distribuïnt en edificis repartits al llarg de les ribes dels nostres rius en tot el territori tenen l'objectiu que, en temps presents i futurs, no s'oblidin els episodis passats. A més, són un referent explícit i visible per valorar els efectes del que pot arribar a generar la força de la natura.

La recopilació d'aquestes dades referents a les inundacions històriques i la seva difusió activa, a més de la seva gestió per part dels organismes competents, ha de tenir com a objectiu millorar i activar els mecanismes de prevenció i adaptació per tal de minimitzar la pèrdua de vides humanes, la quantitat de danys a infraestructures, a propietats privades i a l'agricultura que poden causar aquests fenòmens catastròfics ja que, segons els experts, la seva virulència i freqüència s'accentuaran amb el canvi climàtic.